

CALIFORNIA CHINTXEEAN ICHI CIVIL NA KOO NI IKAKI MII ÑUU-NA

Civil Rights
Department
STATE OF CALIFORNIA

HOJA INFORMATIVA/TITI NUU VAXI INFORMACION

Ve'e vichún California ño'ó ku ka'ani sa'a derechoni (Civil Rights Department, CRD)kii na ntxaa ichi sivil mii California CRD sa'a ña na sa'a kunplina mii ley ta ntxaa na kuntasi mi yo'o an ka'an sikin-na ji'-un nuu chuun an nuu iun an txaa nuu xikanu-un an txaa iin programa ña ixaki mii na estadoxa'a kuenta na ta txaa shikona iin ña yivi CRD isa'a-na iin compromiso ña ntxikuui na Californiano va'a ni iin an koan ntuta'an-na kontoo va'a-na ta nii iin nan a ukuntasi-na.

EMPLOYMENT/NUU CHUUN

Yoo na kivi ka'an xa'un tii ni itaxi na yo'o nuu chuun, an sa'a ntxiva'a-na yo'o nuu chuun an ka'a sikin-na ji'-un an sanu ntxa'ana yo'o nuu chava na ta'-un an sava na'a kuntasi-na yo'o chii xa'a ña koo kiun na ñuun-na an xa'a ña kio ña'a an txiaa an ña koo kotoo, iin ña'a an xa'a iin religion, an xa'a ña xaa kuia-un (40 kuia an lo'va) an txaa iin ña yo'o Inka tiki yoo kian yoo chaa ña kivi sa'a-na va'a ni koo tit-un an koo ni ikaki-un yo'o an siin tu'un ka'a-un.

EJEMPLO ÑA TA KUNTASI-NA YO'-O:

- **Nuu Vaxi-Un/An Xa'a Na Yataa.** Sito'-i va'a lo'va nita'an-ra ji'in na inka ñuun(mii na iin ñuun) va'a lova vi nita'an-ra ji'in mii na nii ikaki mii norte yo'o,ta va'a ni inuun va chuun sa'a-nti ta ntxintivi xini-nti sa'a-ntian."

- **Me Acosaron/Kusikin-Na Yi'i.** Na ta'-in nuu sachuu-in tiki tiki ka'an-na ji'in xaa mii na koo ni ikaki yo'o chii ni ikakina inka ñuun nuu ikaki mii ta mii sito'-i koo mii va ña sa'a-ra xa'i tava na uka'an va -na saa ji'-in."
- **Tayoo Ingles Va.** Mii sito'-o-i kachina ña ntuta'-in ka'in ingles, va'ni ta ntitati-i an va'a ni ta sachu-in, chii ñakan kii ña ntuta'an sa'-i ta koo va inka regla mii chuun yo'o."
- **Modo Ka'an-Na.** Sito'-i sa'a ntxiva'an yi'i chii ta ka'-in ingles ta siin lo'o ka'in-ña ta va'a ni na ta'in an na sava va kuntaa ntxi'i va ini-na ña ka'-in."
- **Fui Víctima De Represalias/Ninto'-I Tu'unto'o Ta Koo Kuachi-I.** Sito'-i kachira ña kana-ra migra xa'a ña ni ika'-in xa'-i ña kusikin-na yi'l nuu chuun.
- **Na Kuenta Migracion.** Lin sito'o okoan sa investigana ña an iin tit-io an koan titi-o ña kivi sachuun ñuun-na, kivi sa'a-nan ti ntxaa xiniñu'un-na sa kumpli-na iin ley federal ña migracion.
- **Ña Kuniñu'un Mii Na Ikaki Yo'o.** Tii kuntixan-na ña kunina titi va'a tava na koan kua'a-na chuun noo, ta yoo guelta ta xa'a ña kuntasi-na mi-vo an xaa ña ki-o na inka ñuu ñakan sa'a-na ña, kivi sa'a-na ñakan tii yoo iin iin titi ña ka'an ña ntuta'an na sa'a-nan.
- Tava na kuntaa lo'va in-o xaa ña kii kuenta migración an xaa modo ña ntu'an-na ka'ana ji'-un nuu chuun kivi kutun txe'-o codigo mii California, titulo2, sección 11028.

Tii ntxaa ni kuntasi na yo'o nuu chuun, yoo ichiun ña na cha'vi-na yo'o xaa semana sata an semana nuu an kivi ntaa ki'in-na yo'o nuu chuun an txava ña kivi chintxee yo'o.

Tava na kuntaa lo'o va ini-un kivi ku'un:
www.calcivilrights.ca.gov/employment/

CALIFORNIA CHINTXEEAN ICHI CIVIL NA KOO NI IKAKI MII ÑUU-NA

Civil Rights
Department
STATE OF CALIFORNIA

HOJA INFORMATIVA/TITI NUU VAXI INFORMACION

KONPANIA

Ntxaa na yo'o ña na untu-on ña kuntasi-na yo'o, na compañia na'un ntxaa ña ikiva, saa ni txenta vali, an nuu xa'-on kaxa'-o an hospital an txava-na na kuenta tatan va.

Ntxikui mi-o na koo titi chii koo ni kaki-o yo'o yoo ichio tii ntxaa nuu kuntasina mi-o chii sin nuu vaxi-o, an sin kii ñu-o an xa'a ña kotoo iin txaa an koo kotoo iin ña'an, an xa'a religion an txaa iin ta'a ña yo'o, an saa six aa ña siin tu'u ka'-oan koo titi-o an ña koo nii ikaki-o yo'o.

EJEMPLO ÑA TA KUNTASINA MI-O:

- Lin nuu saa renta-na kaa koo ukivi saa renta-na ña nu-i ntxaa ko'va na kuntaa ini-na ña yoo titi va'-i.
- Lin nuu shiko-na ña kaxa'-o koo nii xiin-na shiko-na nu-in ni nuu na ve'-l chii kook inti na norte yo'o.
- Lin ospital nii ixintxati chava-na yi'i ña iki na-sava va, chii koo xini-na an yoo titi va'-i an koan.

Tii ntxaa ni ito'on iin ta'an ña yo'o nuu iin konpania kivi cha'vi-na xa'a daño ntxaa \$4,000 mil.

Tava na kuntaa lo'va ini-un kivi ku'un yo'o:
www.calcivilrights.ca.gov/unruh/

NA KUENTA VE'E

Tii i-un iin apartamento ta kuni-na tava yo'o, an ya'vi chava ki'in-na nuun, an ta xiniñu'un ña na ntuva'a ta koo kuni-na santuva'a-nan chii kuntasina yo'o, chii xa'a ña koo inun ki-un ji'in-na an koo ni kaki-un yo'o an xaa ña ki-un inka ñuu an xa'a ña ntxaa iin kue'e kumi-un, an xa'a religion an ntxaa iin ña yo'o.

Tii ntxaa na saa renta ve'e/an na komi iin negosio renta, saa nii yoo ichi-un ña tava na ukuntasi-na yo'o xa'a ña saa renta-na nuun, xa'a ña koo titi-un an xa'a ña siin tu'un ka'-un.

EJEMPLO ÑA TA KUNTASINA MI-O:

- “Mii na kumi kargo xa'a mii apartamento ka'an sikin-na ji'in ta kachi-na ña ka'an-na ji'in migra ña koo titi tii na ukana-i ku'-in inkaxoo tava na ok ova-l nuu iin.”

- “Mii na saa renta nu-in kua'a lo'va ña ikachi-na ji'in, chii xa'a ña koo ni ikaki mii norte yo'o.”
- “Lin mii na saa renta iin ve'e lo'o koo ni xiin-na kua'a-na iin aplicaci6n un-in chii koo titi va-i.”
- “Lin mii na shikoo ve'e koo ni ixin-na sana'an na ve'e un-in chii xa'a xa'a ña koo nii ikaki-l mii norte yo'o.”

Tii ntxaa iin nuu saa renta-un nii ikuntasi-na yo'o, yoo ichi-un ña na kua'a-na ve'e ña koo kuni-na kua'a-na nuun, ta kivi ntxaa che'i-nan ji'in shu'un leka-na.

Tava na kuntaa lo'va ini-un kivi ku'un yo'o:
www.calcivilrights.ca.gov/housing/

VIOLENCIA XAA IIN ÑA KUA'AN-NA XOO IINKA-NA

Yoo ichi-un tii ntxaa kuntxiva-un an sa'a ntxiva'a-na yo'o an na ve'-un an ñu'un nuu i-un. Ta kuntxi-un an kusikin-na yo'o chii xa'a ña koo inun ki-un ji'in-na, an koo ni kaki-un yo'o an xaa ña ki-un txaa an ña'an, an xa'a ña koo titi-un, an xa'a religion an ntxaa iin ña yo'o, kunian kachian”ña kui'vi ini-na mio” an “kasiki-na yo'o xa'a ña kua'an-na lo'va xoo inka-na.”

EJEMPLO ÑA TA KASIKI-NA MI-O:

- “Lin txaa siin iin-ra yi'i ta ni ikayi-i-ra nu-in ña na ntxikoko-i chii nuu ni ikixi.”
- Lin txaa sachuun nuu xika-i nii isarayana karro-i ji-in ntakaa xa'a ña koo ka'an va'-i ingles.
- Txa iin shin nuu iin kuni-ra kani-ra yi'i ta ka'an-ra tu'un kini xa'-i.

Tii ntxaa iin na isa'a ntxiva'a yo'o chii xa'a ña kua'na lo'va xoo inka-na kivi ku'un oficina policia. Saa ni kivi ku'un nuu CRD ta chika-un iin keja sivil, ta kivi chintxee-na yo'o ji'in iin ña ka'ana kii iin orden ña na utativina-nuun ta saa ni kivi ntxaa keva'-un ña na cha'vi-na daño ña into'-o.

Kuntaa lo'va ini-un kivi ku'un yo'o:
www.calcivilrights.ca.gov/hateviolence/

CALIFORNIA CHINTXEEAN ICHI CIVIL NA KOO NI IKAKI MII ÑUU-NA

Civil Rights
Department
STATE OF CALIFORNIA

HOJA INFORMATIVA/TITI NUU VAXI INFORMACION

PROGRAMA JI'IN SERVICIO ÑA KUMI-NA AN CHA'VI MII-NA CALIFORNIA

Ta ntxikui miia programa an servicio ña cha'vi mii-na California ntuta'an-na sa kumplina sava ley xa'a ichi sivil. Ta va'a ni sava mii programa an servicio yo'o ta yoo guelta ta koan kuenta ntxikui-na na koo titi, su ni i-an ukivi kuntasian iin na xa'aña koo kii-na na ñuun yo'o, an xa'a koo ni ika-na yo'o, an xaa koo koto-na iin ña'an an iin txaan, an xa'a iin kue'e nto'o-na, an xa'a iin religion, an txaan iin ta'an ña yo'o.

EJEMPLO ÑA KOO NTUTA'AN NTO'O ÑA KUNTASINA MI-O:

- Va'a ni saa calificala va-i xa'a iin programa kuenta na nana yitxa jji'in iin na ve'e xiniñu'un koo kii ixa'-na ña nu-in chii xa'a ña siin na ñuun kii-i. shu'un estatal cha'vi mii programa.
- Skuela publica nuu xa'an se'-i kuu kuni-na ña na kusiki-an pelota xa'a ña na siin na kii-nti.
- Lin ospital na txiin Medi-Cal ni isa'a ntxiva'a-na yi'i xaa ña kii txaan inka ñuun.

Ntxaa programa ikii an ña sa'a-na chii ntaki' i-na shu'un kuenta estado ta kuntasi-na chii koo ntuta'a-na sa'a-na ña, kivi utaxiva mii na an okeva'-na shu'un an txava ña chintxee-na na.

Kuntaa lo'va ini-un kivi ku'un yo'o:
www.calcivilrights.ca.gov/statefundedprograms/

TRATA DE PERSONAS/NA SHIKO ÑA YIVI

Mii ley California ntxaan ntxikui-vo koo xa'ni mii an an iin titi an ko-an, nta'a iin na shiko na yivi contra volunta-na, an xa'a iin fraude an xa'a ña xantxa-na chu'un nuu-na ña na kunti'i-na jji'in iin txaan an jji'in iin ña'a ta koo kuni-na sa'a-nan. Okoan sa'a-na ña yo'o chii kontra ley kian tii ntxaa in sito'o saa ntxa-na na ña na sa'a-na iin ña koo kuni-na sa'a-na chii uva'a, an sa'a-na iin

fraude, an santixa-na iin nan xi'i xa'a chuun ña na sa'a-na ña, xa'a ña kii-na na inka ñuun.

Inka tiki ña na kachi-o tii ntxaa na nii ishiko yo'o an txaan iin na ni isa'a ntxiva'a yo'o kivi sa kalifika-un xa'a iin visa U an visa T tii na ka'un xa'un ta chintxe-un na tava na txiin-na na isa'a mii kuachi.

Kuntaa lo'va ini-un kivi ku'un yo'o:
www.calcivilrights.ca.gov/humantrafficking/

Ti xini-un ña ntxaa ña yo'o into'o an nto'-an ka'an jji'in na CRD.

TAVA ÑA NA KIVI KA'-UN XA'-UN

Ve' e vichún ño' o ku ka'ani sa'a derechoni
calcivilrights.ca.gov/complaintprocess
Numero teléfono nuu kivi ka'un: 800.884.1684
Numero teléfono kuenta na so'o: 800.700.2320

Ta tii ntxaa iin kue'e kumi-o ta xiniñu'un ña na chintxee-na yo'o, na CRD kivi chintxee-na yo'o tava na ka'-un xa'-un. Ka'an jji'i-nti ntxaa modo ni iki va ña ninuu yo'o tii nto'o an, kuenta na so'o an koo txakii va'a so'o-na, an ki'vi-na ta ukivi ka'an va'a-na, Ka'an Ka'an Servicio California (California Relay Service) (711).